

Seminární práce

Podpora nadaných žáků

Spojené království

David Holý

Pedagogika II
18. 6. 2023

1 Úvod

Při diskusi o podpoře nadaných či talantovaných žáků je vhodné si ujasnit, co pojem nadané dítě znamená. Neexistuje žádná jednoznačná definice nadání. Jeden z prvních, kdo se nadání věnoval, byl Lewis Terman^[12], který v roce 1916 měřil inteligenci dětí pomocí IQ testů a za nadané označoval ty s hladinou IQ 110 a vyšší, zároveň úrovně nadání stupňoval.

V pozdější době se však pojem nadaných rozšířil, konkrétně v roce 1978 publikoval Joseph Renzulli^[11] svou teorii třech kruhů. Zde popisoval nadání jako souhrnu nadprůměrné schopnosti vykonávat danou činnost, kreativity a odhodlání se činnosti věnovat. Nadání pak vykazují hodnoty ve všech těchto aspektech.

Vidíme, že pojem nadaný žák je široký. Jelikož studujeme podporu nadaných žáků ve Spojeném království, budeme vycházet z definice, kterou používalo britské ministerstvo pro Mládež, školství a rodinu (Department for Children, Schools and Family) před rokem 2010 v rámci programu The Young Gifted and Talented Programme: *“children and young people with one or more abilities developed to a level significantly ahead of their year group (or with the potential to develop those abilities)*. Tedy děti a mladiství, jejichž schopnost či schopnosti jsou výrazně vyvinutější než by se v jejich věku očekávalo.

Cílem této práce je zmapovat a popsat systémovou či další podporu nadaných dětí ve Spojeném Království Velké Británie a Severního Irska.

2 Vzdělávací systém

Britský vzdělávací systém je od toho českého do jisté míry odlišný. Povinné vzdělávání je od 5. roku do 18. roku života, ačkoliv povinná školní docházka je pouze do 16 let, celkem tedy 11 let narozdíl od 9 v Česku. Povinné vzdělávání je rozděleno do 3 částí, primární, sekundární a tzv. další vzdělávání (further education). Všechny tři stupně u zakončeny finálním testem. Tyto absolventské testy jsou vysoce prestižní, tzv. high stakes testy, podobně jako u nás státní maturita. Je jich však vícero - jsou odstupňovány podle věku.

Ve Velké Británii jsou školy veřejné (State schools, platí se ze státního rozpočtu) i soukromé (Public schools, platí se školné). Veřejné školy navštěvuje 93 % studentů, zbylých 7 % studuje v soukromých školách. ^[2]

2.1 Povinné vzdělávání

Primární vzdělání probíhá od 5 do 11 let a je zakončeno testem SAT¹. Primární školství je obdobou prvního stupně v ČR.

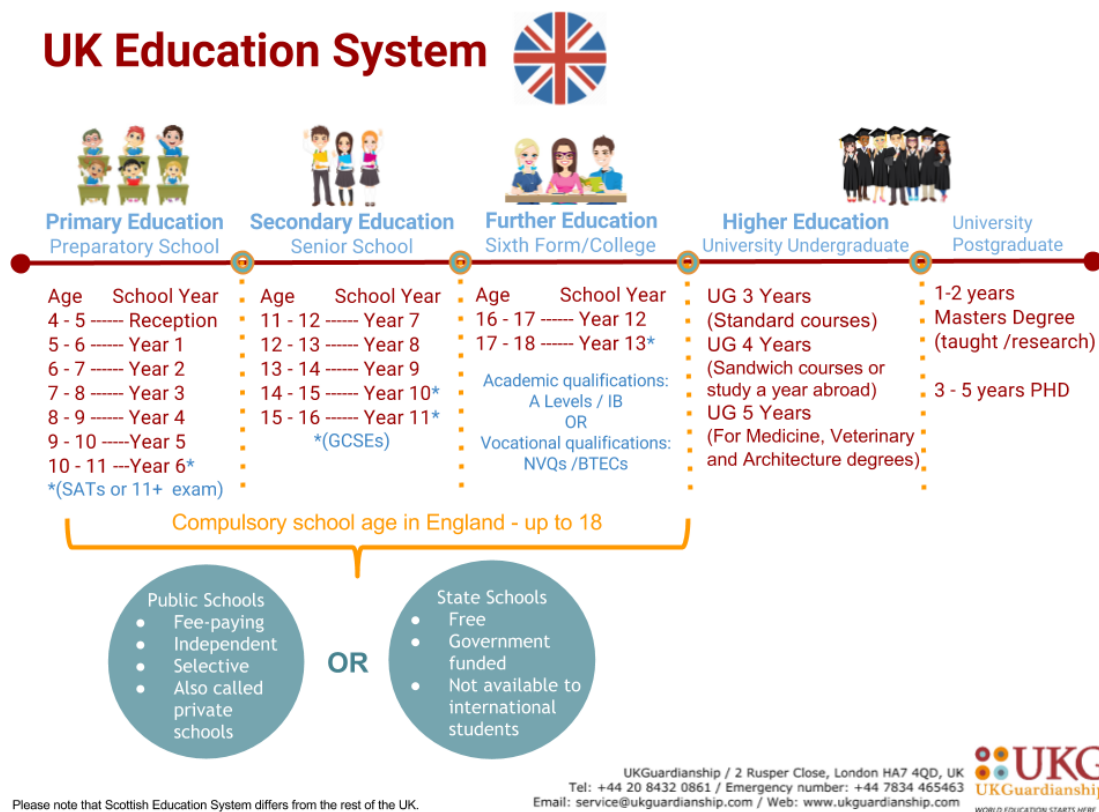
Sekundární vzdělání je od 11 do 16 let a je zakončeno testem GCSE (General Certificate of Secondary Education). Vyučované předměty jsou podobné těm v ČR.

Poslední dva roky jsou již rozmanitější, vzdělávání může být zaměřeno na akademickou dráhu, která připravuje na univerzitu. Tento směr bývá zakončen testy A-Levels či International Baccalaureate (IB - mezinárodní test). Alternativně mohou žáci nastoupit na tzv. Vocational schools, které jsou zaměřeny na praktické profese (např. mechanik, svářeč, ošetřovatelka, grafický designer, atd.). Výstupem těchto škol pak bývají certifikáty NBQ a BTEC - potvrzení, že žáci mají za sebou vzdělání i praxi. Můžeme zde vidět para-

¹Původní význam byl *scholastic aptitude test*, nicméně dnes tento akronym nemá svůj význam a používá pouze zkratka SAT.

lely s českým systémem - avšak rozdíl je zde rozdíl v době výběru specializace; zatímco v ČR se o výběru střední škole rozhoduje dítě (a jeho zákonný zástupce) v 11. roku, ve Velké Británii se specializují až v 15 či 16 letech.

Schéma britského školství je znázorněno v obr. 1. ^[14]

Obr. 1

2.2 Vyšší vzdělávání

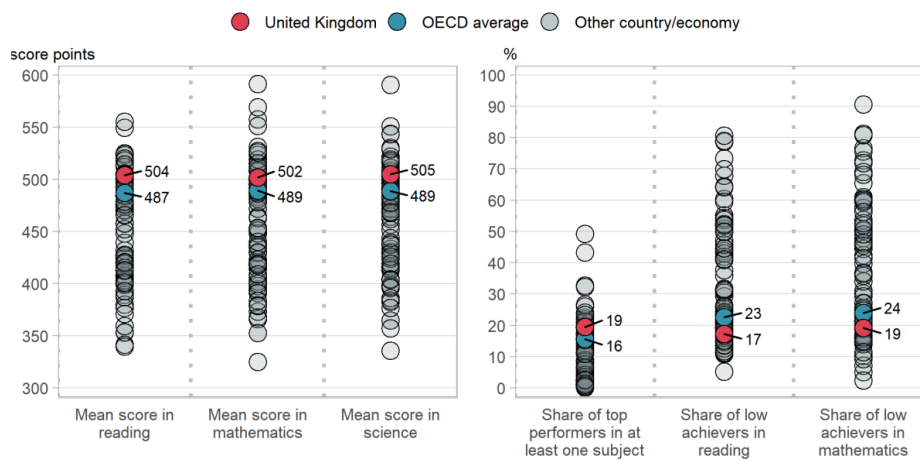
Nepovinné univerzitní vzdělání (higher education) je opět rozmanité, dá se však říct, že většinou končí bakalářským titulem (BA - Arts, BEng - Engineering, BSc - Science) či obdobou magisterského titulu (MA - Master of Arts, MEng - Master of Engineering, MBA - Master of Business Administration).

Zajímavé je, že 74 % studentů končí již bakalářským titulem, zatímco 26% studentů pokračuje postgraduálním studiem. ^[4]

2.3 Výsledky vzdělávání

Britský vzdělávací systém si ve mezinárodních testech PISA podle dat OECD vede nadprůměrně^[8]. Budeme psát skóre ve tvaru (čtenářská, matematická, vědecká) gramotnost. Británie má skóre (504, 502, 505), průměr zemí OECD má (487, 489, 489). Ve srovnání se zeměmi jako Austrálie, Belgie, Německo, Nový Zéland, Norsko, Švédsko či Spojené státy není rozdíl průměrného skóre Spojeného Království statisticky významný v alespoň 2 ze 3 testovaných gramotností. Avšak ve srovnání s Čínou (Peking, Šanghaj, Hong Kong, Macao), Kanadou, Estonskem, Koreou a Singaporem jsou všechna 3 skóre nižší.

Výsledky jsou ilustrovány na obr. 2.^[9]

Obr. 2

3 Státní systém podpory nadaných žáků

Začneme mapováním od roku 2002, předchozí systém jsme vynechali, neboť nemá na současnost velký význam.

3.1 NAGTY, YGT - 2002 až 2011

V roce 2002 byla zřízena National Academy for Gifted and Talented Youth (NAGTY), iniciativa zaměřena na podporu nadaných žáků sekundárního stupně. Pod vedením University of Warwick fungovala do roku 2007, kdy byla transformována v již zmiňovanou iniciativu The Young and Gifted and Talented Programme (YGT)

Navzdory názvům se tato iniciativa měla za cíl identifikovat a podporovat výjimečně nadané studenty ve školách.

Program YGT se snažil poskytnout obohacující příležitosti a zdroje studentům, kteří projevovali vysokou úroveň akademických schopností nebo výjimečný talent v konkrétních oblastech, jako jsou matematika, věda, umění nebo humanitní vědy. Program měl za cíl výzvami a stimulací posunout tyto studenty nad rámec standardního vzdělávacího programu a nabídnout jim příležitosti k dalšímu rozvoji a posunu vpřed.

Vybraní studenti v rámci programu YGT měli přístup k různým aktivitám, včetně letních škol, mistrovských kurzů, online zdrojů a programů mentoringu. Cílem programu bylo podporovat jejich talenty, podporovat kritické myšlení a zlepšovat jejich učební zkušenosti.

Je však důležité poznamenat, že program YGT již není aktivní. V roce 2011 britská vláda ukončila centrální financování programu, aby tyto peníze převedla programu zaměřenému na pomoc znevýhodněným dětem při dosahování vysokoškolského vzdělání.

Názory na program YGT byly rozporuplné i v roce jeho zrušení, uveďme např. článek The Guardian^[7] a vyjádření zúčastněných osob: program byl

elitářský, nekonzistentní; dobře míněný, ovšem nebyl vnímán jako integrální součástí školního života; bez programu YGT bude problematika nadaných zanedbávána.

Přestože je citován novinový článek, je zřejmé, že odborný konsenzus v té době neexistoval. Bylo učiněno politické rozhodnutí upřednostňovat snižování nerovnosti ve vzdělávání.

3.2 2011-dál?

Od doby zrušení YGT se stát explicitně nevěnuje problematice nadaných dětí. Podle reportu dolní sněmovny^[3] vydal OfSted (Office for Standards in Education) v letech 2013 a 2015 kritické stanovisko vůči podpoře nadaných žáků a volal po zlepšení školních kurikulů, aby zlepšily tranzici mezi primárním a sekundárním stupněm a aby pracoval s rodinami takových žáků s cílem podpořit jejich aspirace. Podle ministerstva lze použít prémiové fondy (Pupil Premium funds) k zajištění podpory takových žáků.

Poznamenejme, že zúčastněné strany volají po zlepšení podpory nadaných, ovšem opět je kladen důraz na znevýhodněné nadané, ne nadané obecně.

3.2.1 National Association for Able Children in Education

Je vhodné zmínit neziskovou organizaci NACE, která se problematice nadaných věnuje. NACE poskytuje zdroje, webináře, poradenství, školení, odborný rozvoj a příležitosti k získávání kontaktů. Zaměřuje se na rozvoj kvalitního vzdělávání pro nadané žáky a podporu zlepšování škol jako celku, s oporou výzkumu.

Důležité je, že NACE je zaměřena primárně na učitele, lektory a další pedagogický personál, nejedná se tedy o organizaci zaměřenou přímo na nadané děti. Zajímavé je, že tato organizace funguje již 40 let.

4 Reálné zkušenosti péče o nadané

Jak je zmíněno výše, státní podpora nadaných žáků prakticky neexistuje. Nicméně existuje řada možností, jak mohou rodiče své nadané dítě rozvíjet - zapisováním do zájmových kroužků, dodatečných soukromých lekcí, lokálních komunit atd. Existuje obrovské množství online kurzů a videí, která nadané děti mohou sledovat. Mimo jiné existují webové stránky jako [Gifted](#), které nabízí velké množství pasivního i interaktivního obsahu. Výše popsané služby mohou být placené i zdarma.

Pokud rodiče rozeznají, že mají nadané dítě, mohou jej umístit do soukromých škol specializovaných na nadané. Nicméně to všechno za podmíněk, že si budou moci dovolit školné. Podobně jako v ČR existují nadace a neziskové organizace věnující se nadaným, například Potential Plus^[10] či The Gifted^[5], které mohou soukromé služby nadaným dětem sponzorovat.

4.1 Soukromý tutoring

Rostoucí roli hraje soukromý tutoring, existují jeho přínosy a rizika, víc ve článku The Guardian.^[6] Klíčové postřehy článku jsou podobé postřehům PhDr. Víta Šťastného, Ph.D. Stručně:

- sektor doučování raketově roste, v roce 2018 byl ohodnocen na 2 miliardy liber
- Explore Learning, řetězec doučovacích center, provozuje 139 center po celé zemi, kde poskytuje výuku matematiky a angličtiny.
- Narůstající poptávka po soukromém doučování přispívá k vzdělávacímu zbrojení a prohlubuje sociální nerovnosti.
- Výzkum naznačuje, že soukromé doučování dává bohatším rodinám výhodu při přijímání na gramatické školy.

- Vláda uznává právo rodičů hledat soukromé doučování a zároveň se snaží zlepšit přístupnost pro rodiny v nevýhodné situaci.

Můžeme pozorovat, že některé důsledky soukromého doučování jdou přesně proti cílům vytyčeným vládou.

4.2 Konkrétní příběhy nadaných

Svědectví životě skupiny nadaných dětí přináší článek BBC^[1]. Ve zkratce, shrnutí není příliš překvapivé:

- Dospělí, kteří byli nadanými dětmi, zažívají různé zkušenosti, ale mnozí z nich dosahují vysokých úspěchů ve svém oboru.
- Podpora a prostředí hrají klíčovou roli při rozvoji nadaných dětí.
- Nadané děti nemusí být vždy přijímány a oceněny ve svém pracovním životě.
- Důležité je, aby rodiče nadaných dětí je nevníмали jen jako výkonné stroje, ale podporovali je v jejich celkovém osobním rozvoji a štěstí.
- Rodiče nadaných dětí se mohou obrátit na organizace, jako je Mensa, pro podporu a poradenství.

Dá se říci, že podpora nadaných dětí je z velké části na rodičích a jejich odhodlání podporovat své dítě. Problémem zůstává finanční náročnost.

5 Zajímavosti

Přestože v soukromých školách studuje pouze 7 % studentů, ve vedoucích, prestižních a vysoko placených pozicích má soukromou školu vystudováno až 39 % lidí.^[2] Obzvláště v politice (39 %), soudnictví (65 %), diplomacii (52 %), či CEO pozicích (26 %) jsou tato čísla významná. Podle citované zprávy vlády moc drží převážně 1 % celé populace - většinou absolventi Oxfordu či Cambridge.

V roce 2023 studovalo ve Spojeném království 10 028 578 studentů, téměř stejné množství jako celá populace ČR.

Od roku 2017 výdaje státu na školství rostou, jak ukazuje obr. 3.^[13]

Total expenditure (£ millions) on primary, secondary, tertiary and total education services in the United Kingdom, between FY 2015-16 and FY 2021-22

	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
Primary education	28,101	27,920	27,090	26,640	26,896	27,289	28,429
Secondary education	38,972	38,928	40,971	43,089	45,088	47,451	51,265
Tertiary education	6,164	6,066	5,419	4,621	4,372	4,898	4,706
Total	84,282	84,098	85,149	87,248	89,658	94,411	99,326

Obr. 3

6 Závěr

Podpora nadaných dětí byla v letech 2002 až 2011 státem zakotvena v institucích NAGTY a nástupnickém YGT. V roce 2011 však byla zrušena a nahrazena politikou snižování nerovností v dostupnosti vzdělání, která v Británii dominuje dodnes a kopíruje moderní trendy.

Z hlediska podpory nadaných žáků se však jednalo o krok zpět, neboť přeorientování státní politiky bylo z části na úkor právě podpory nadaných.

Je pochopitelné, že rozpočtová omezení, tlak veřejnosti a soudobé trendy se projevily na státních prioritách ve vzdělávání.

Z výše uvedených poznatků však situace ve Spojeném království neslouží jako příklad přístupu k nadaným dětem u nás v České republice.

Bibliografie

- [1] BBC. *Mensa: What happens when 'child geniuses' grow up*. <https://www.bbc.com/news/uk-64426333>.
- [2] Social mobility commission. *Elitism in Britain*. <https://www.gov.uk/government/news/elitism-in-britain-2019>.
- [3] House of Commons research briefing. *Support for more able and talented children in schools*. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9065/>.
- [4] Department for Education. <https://explore-education-statistics.service.gov.uk/find-statistics/education-and-training-statistics-for-the-uk>.
- [5] The Gifted. <https://thegifted.org.uk/>.
- [6] The Guardian. *'An education arms race': inside the ultra-competitive world of private tutoring*. <https://www.theguardian.com/education/2018/dec/05/an-education-arms-race-inside-the-ultra-competitive-world-of-private-tutoring>.
- [7] The Guardian. *Farewell to the gifted and talented scheme*. <https://www.theguardian.com/education/2010/feb/02/gifted-talented-scraped-funds-redirected>.
- [8] OECD. *Country note - United Kingdom*. https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_GBR.pdf.
- [9] OECD. *Country note - United Kingdom*. https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_GBR.pdf.
- [10] Potential Plus. <https://potentialplusuk.org/>.
- [11] Joseph Renzulli. *What makes giftedness? Reexamining a definition*. Phi delta kappa. https://www.gigers.com/matthias/gifted/three_rings.html. 1978.

- [12] Lewis H. Terman. *THE MEASUREMENT OF INTELLIGENCE*. <https://www.gutenberg.org/files/20662/20662-h/20662-h.htm>. [Online; accessed 15.-6.-2023]. 1916.
- [13] Government of the UK. *Explore Educational Statistics*. <https://explore-education-statistics.service.gov.uk/find-statistics/education-and-training-statistics-for-the-uk>.
- [14] UKGuardianship. <https://ukguardianship.com/uk-education-system-state-public-schools/>.